

JONAS LÜSCHER

KRAFT

Fordította: Nádori Lília

JONAS LÜSCHER

KRAFT

TYPOTEX

prohelvetia

This book has been published with the financial support of the Swiss Arts Council Pro Helvetia.

Jonas Lüscher: *Kraft*

© Verlag C. H. Beck oHG, München, 2017

Hungarian translation © Nádori Lídia, 2019

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2019

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 989 6

ISSN 2064-2989

Typotex Világirodalom

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

TYPOTEX KIADÓ

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Főszerkesztő: Horváth Balázs

A kötetet gondozta: Leiszter Attila

Borítóterv: Rothfos & Gabler

Készült a Kódex Könyvgyártó Kft. nyomdájában

Felelős vezető: Marosi Attila

I

Mindannyian találkoztunk már olyan szerelemmel, amellyel kapcsolatban be kellett látnunk, hogy nem engedhetjük meg magunknak.

Paul Ford

A Rumsfeld-portré pontosan Krafftal szemben, szemmagasságban függ a falon. Ha elakad, és tekintetét a laptop fölé emelve a semmibe mered, piros-kék-szürke, elmosódott foltnak látja a tölgyfa borítású falon. Néhány lélegzetvétel után a védelmi miniszter hideg szeme máris elfoglalja méltó helyét: a középpontot a keret nélküli szemüveg mögött, és mint egy vezéregyenes, képzeletbeli vonalat húz a térben Kraft felé, hatalmába kerítve a tudatát és elkerülhetetlenül fókuszálásra kényszerítve őt, amitől a színes foltok egyetlen gyors és sima mozdulattal konkrét képpé állnak össze, előkerülnek a mély ráncok az orr és a száj között, a pengevékony száj, a kelleténél kissé rövidebb orr – nem látszik passzolni az élesen fogalmazott mondatokhoz, amelyekről híres-hírhedt volt a vén, kiszolgált sólyom –, az akkurátusan fésült ezüst haj, a fesszes nyakkendőcsomó, amely szorosan fogja a petyhüdt nyakat, és a keményített inggallér segítségével odaszögezi a magabiztos, gúnyos arckifejezést a tücsíkos öltönyhöz, megakadályozva, hogy kölcsönvegye a kiterjesztett szárnyakat az aforizmák mesterének jobb füle mögötti égszínkép zászló ráncai közt hullámzó sastól, és emelkedettebb régiókba röppenjen.

Na várj csak, gondolja Kraft a hetedik napon, tétlenül tűrve, hogy Rumsfeld figyeli őt, megint azon kapva magát, hogy a figyelmet követelő szemek kirángatják üres gondolataiból, csak azért is európai hangot fogok megütni. Úgy vélem, ez az én feladatom. Európai hangot, amelyben Leibniz optimizmusa és Kant szigora egyesül Voltaire megvető horkantásával és Rabelais féktelen kacagásával, vegyítve Hölderlin magaslataival és Zolának az emberi szenvedés iránti érzékével, és amelyben Thomas Mann iróniája... Nem, Mannt kihagyja, Mann félig kaliforniai lett.

Hat hónappal korábban, amikor megnyitotta a *Theodicea* tárgyú e-mailt, amelyet Ivan küldött Stanfordinból, először azt hitte, tréfa, de Ivannak nem volt kenyere a tréfálkozás, már akkor, nyolcvanegyben sem, amikor Berlinben megismerkedtek, az utóbbi évtizedek rendszeres levelezése pedig a maga puritán tárgyilagosságával megmutatta, hogy sem az eltelt idő, sem a kaliforniai napsütés nem tudott változtatni ezen. *Dear Dick*, szólította meg angolul, ehhez Richard Kraft már régen hozzászokott, ahogyan az Ivan névhez is, ami egyszer csak – akkortájt, amikor a vékony kék légipostapapírra gépelt leveleket felváltották a rövid e-mailek – aláírásként feltűnt Pánczél István leveleinek alján. A folytatás pedig így szólt: *Erősen kívánatos a részvételed. Minden költséget vállalunk. Give my regards to Heike and the twins. Best, Ivan.*¹

A csatolmányban egy feltűnően igényesen kivitelezett pályázati kiírást talált Leibniz *Theodiceájának* háromszázhetedik évfordulója alkalmából, amely a Berliini Akadémia 1753-as pályázati kiírására támaszkodott – *Pope rendszerének vizsgálata, ahogyan az a „Minden jól van” tételmondatában benne foglaltatik* –, és némiképp karcsúsítva, ugyanakkor optimistábban így hangzott:

¹ Add át üdvözetemet Heikének és az ikeknek. A legjobbakat, Ivan – *a ford.*

*Theodicy and Technodicy: Optimism for a Young Millennium –
Why whatever is, is right and why we still can improve it?*²

Az eljárásrend világos volt. A szövegeket egyetlen délután alatt kell prezentálni a Stanford Egyetem Cemex Auditoriumában. Az előadások gyors egymásutánban követik egymást, a 18 perces időtartamot nem szabad átlépni, prezentációs szoftver használata kifejezetten kívánatos, a közönség válogatott és illusztris, a világ – úgy tűnt, a szervezők biztosak benne, hogy a világot ez érdekli – livestreamen követheti. A díjnyertes válaszadó egymillió dollárt vihet haza.

Igen, gondolta Kraft, így már érthető, hogy miért veszik biztosra a világ érdeklődését.

Mielőtt folytatta az olvasást, egy percig elidőzött egy javakorabeli férfi szétcsúszott kislíuarcán. *Tobias Erkner, Entrepreneur, Investor and Founder of The Amazing Future Fund*,³ így a bemutató szöveg a lapos orrú férfi képmása mellett, akinek az íriszében tükröződő reflektor fénygyűrűje kamaszosan lelkes szikrát varázsolt a voltaképpen kifejezéstelen szempárba. Kraft nem tudta felidézni, olvasott-e valaha szöveget, ami ennyire az örületbe tudta volna kergetni, mint ezé az Erkneré, aki a saját portréja alatt bemutatta a vízióját, és megindokolta, miért olyan fontos, hogy a világ legjobbjai és legokosabbjai ezzel a kérdéssel foglalkozzanak, és hogy ezért ő kész a magánvagyonából egymillió dollárt felajánlani pályadíjként.

Nem mintha Kraftnak ne lett volna tapasztalata olyan szövegek terén, amelyekben a szellemtörténet legkülönösebb eszméit

² *Theodicea és technodicea: derülátással az ifjú évezred felé – Miért jó minden, ami van, és miért tudunk mégis javítani rajta? – a ford.*

³ Tobias Erkner, a Csodálatos Jövőalap Létrehozója, Befektetője és Alapító Támogatója – a ford.

legitimálják a legmeredekebb világnézeti meggyőződésekkel. Jól ismerte azokat a tipikus intelligens elsőéveseket, akik túl fiatalon túl sok nem megfelelő olvasmányt fálnak: egy bizonyos hormonális állapottal együtt súlyos konstellációt eredményezhet az ilyesmi, de Kraft általában egy-két szemeszter alatt simára vasalta őket.

Ez itt azonban valami más volt. Az *Amazing Future Fund* alapítójának láthatón minden fáradság nélkül, lefegyverző természetességgel sikerült egymásnak ellentmondó, nyilvánvalóan inadekvát, világosan egymáshoz nem tartozó dolgokat tökéletesen logikusnak ható összefüggésbe hozni. Kraftot leginkább az zavarta, hogy a szöveg retorikájából teljességgel hiányzott az érzelem. Nyelvezete világos volt, és áttetsző, puritán, és meg sem próbálta érzelmileg túszul ejteni az olvasót.

A szöveg egészét könnyedén formalizálni lehetett volna, predikátumok és junktorok menetszlopába rendezni, amelynek végén szükségszerűen Erkner konklúziója áll, még akkor is, ha premisszáinak mindegyike, Kraft számára evidensen, hamis volt. Csakhogy úgy tűnt, a szerzőt nem kell hogy érdekelje ez a körülmény, amíg eleget tesz a formális logika nyelvi törvényeinek. Kraft meg volt rendülve.

Sajnos nem volt képes reprodukálni Erkner feszes logikai szigorát akkor, amikor megpróbálta elmagyarázni Heikének, miért kell magára hagynia az ikrekkel szeptemberben négy hétre. Heike nevetett, Kraft pedig megszégyenülten pillantott az asszony nagy, meztelen, lakkozott körmű lábfejeére.

A hangütés megtalálása, legyen az a hang, Kraft ideálja szerint, európai vagy bármilyen, nehezen alakul, mert a nap bármely szakában, bármelyik irányból tompa morajlás és dühödöt visítás törhet ki a Hoover Institution on War, Revolution and Peace épületében.

A robajló fűjtatást egy kivénhedt nemesacél porszívó produkálja, amelynek a gépházát, mint valami ejtőernyős csomagot, egy kövér mexikói asszony hordja a hátán; Kraft időnként annak a fantáziának adja át magát, hogy az asszonyt csak tekintélyes testsúlya akadályozza meg abban, hogy fölemelkedjék a földről, és a készülék is azért küszködik így, hallhatóan a teljesítőképessége határán, hol halkuló, hol erősödő ordítással, habzsoló pofájának ritmusában, amelyet az asszony sztoikus egykedvűséggel tologat a szőnyegpadlón. Úgy tűnik, mindig van szívnivaló por a Hoover Institution on War, Revolution and Peace-ben.

Ha könnyebben boldogulna a feladatával, Kraft talán kevésbé érezné gúnyosnak az egykori védelmi miniszter arckifejezését, a porszívó hangját pedig kevésbé lármásnak, sikerülne ki is iktatnia őket, így azonban nem marad egyéb választása, mint hogy rendszeresen menekülőre fogja, és a fölényes sólyom meg a visító gépes asszony elől felliftezen a háborúról, a békéről és a forradalomról szóló könyvekkel megtöltött torony tizennegyedik emeletére abban a reményben, hogy a korai órán egyetlen ázsiai turistacsoport sem zavarja az elmélkedésben, és nem csökkenti a kilátás élvezeti értékét.

Kraft odaáll a nyitott kilátószint egyik, magas ráccsal ellátott mélyedésébe, és kinéz az ormóttan kovácsoltvas mögül. Illik ez a rács a toronyhoz, amely a távolból nézve egy tömbből faragott, brutális óriásalak, ám közelebről megszemlélve szemcsés felületeivel és applikálnak tűnő elemeivel leginkább kulisszára emlékeztet. Kraft pillantásával türelmetlenül átugorja a lábainál elterülő campus téglalapúleteinek erdejét, és egy elégedetlen ínycsok enyhén fitymáló arckifejezésével végigméri a Szilícium-völgy látványát – ugyan mit izgatná őt ez a misztikus völgy, ez a formátlan telep-massza a maga furcsa kultikus helyeivel, ilyen-olyan életformák

keletkezéséről híres, nagy becsben tartott garázsaival? Ez nem az ő vallása –, majd pillantása nyugvópontra ér északon, a legközelebbi város elmosódó sziluettjén, és szívében a bűnbánat érzését kutatja.

Kraft megvetését ezen a helyen senki nem osztja. A torony többi látogatója rendszerint a bőréből is majd' kiugrik: izgatottan szökdécselnek az oszlopok között, amelyeken a környék nevezetességeiről készült, nyilakkal és feliratokkal ellátott fotók függenek, majd összevissza mutogatnak erre meg arra az épületegyüttesre, és a nagy hűhót az elragadtatottság többszólamú felkiáltásaival, bő lére eresztett magyarázatokkal kísérik olyan nyelveken, amelyeket Kraft nem ismer, leszámítva néhány kifejezést, amelyeket, legalábbis úgy érzi, különösen nagy hangerővel és lelkesedéssel kiáltoznak bele a kaliforniai kékségbe, mintha szentek és istenek nevei lennének, akiket megidézni és akikhez fohászolni kell. *Ott, ott!*, mintha ezt kiáltaná egyikük, északra, a campushoz közel eső pontra mutogatva, *Facebook!* A tisztelet és az elismerés többszólamú moraja válaszol neki, egy turistabuszra való szempár követi a kinyújtott mutatóujjat. Amott egy másik az öböl felé mutogat, és kiabálva magyaráz valamit, amiből Kraft csak annyit ért, hogy Google, ám amit lelkes felkiáltásokkal és intenzív bámulással jutalmaznak, mígnem egy fiatal férfi *Hewlett Packard* felkiáltással vonja magára a közfigyelmet, amitől az egész csapat a torony északi oldalához szalad; csakhogy megint másvalaki déli irányba kezd mutogatni, és karmozdulata ívével jelzi, hogy a szentély a hegy túloldalán van. *Cupertino*, szól áhítatosan. *Ahhh, Cupertino, Apple*, csendül föl a válasz, a kórus rajongva ismétli el a szent nevet, majd objektívek emelkednek, és lefényképezik a dombot, amely mögött a nevezett gyümölcs rejtőzik.

Kraftot ez igencsak irritálja, de fékezi magát, és nem töpreng el a jelenségről a „Nyugat” és az „alkony” szavak felhasználásával,

inkább dacosan a harangjáték felé fordul, amely a minden irányba nyitott helyiségnek pontosan a közepén áll tökéletesen észrevétlenül, a klaviatúrát egy üvegfülke védi, maguk a harangok fölötté, a tetőszerkezeten lógnak. Kraftot kérdezetlenül és kimerítően tájékoztatta a szokatlan hangszerről a Hoover Intézet egyik piros kabátos liftkezelője. Hogy a harangok száma negyvennyolc. Hogy a legnagyobb harang felirata: *For Peace Alone Do I Ring*.⁴ Hogy mennyire nehéz megszólaltatni a hangszert: a Music Department egyetlen professzora képes csak rá, úgyszólván utolsóként a világon! Kraft tudja, hogy ez nem igaz. Mégis mennyire elragadó gondolat, mennyire elragadó és egyúttal kimondhatatlanul neveléses volna, ha ő lenne az utolsó a világon, aki játszani tud ezen a ritka hangszeren. Elképzeli, ahogy ül az üvegfülkében, a kis padon, és öklével erőteljesen ütögeti a manuál léceit, és ahogyan a pedálokat taposva mozdítja meg a nagyobb harangokat. Olyan harci indulót verne ezeknek ott a Szilícium-völgyben, az egész völgy hallaná. Talán még odafönt, a ködbe burkolózott városban is, ha elég erőteljesen tapossa a legmélyebb pedált. Vajon hallanák? Johanna, akit harminc évvel ezelőtt annyira feldühített, hogy örökre eltűnt San Franciscóban, ő hallaná-e? *For Peace Alone Do I Ring*.

Heike röviden, éles hangon felnevetett. Aztán szellemesen darabokra cincálta Erkner szövegét. Nem látszott rajta, hogy neheze esne, ezért aztán Kraft nem is tudta eldönteni, mi volt a szövegben, ami olyan mély benyomást tett rá, mi több, zavarba hozta. Dühösen tépte ki Heike kezéből a kinyomtatott pályázati kiírást, s közben megvágta a papír élével a mutatóujját.

⁴ Egyedül a békéért zengek – *a ford.*

Az utazása előtti éjszakán összevesztek.

Kimerülten várták a reptéri taxit a hajnali szürkületben. Heike az ajtóban állt, szőkén, magasan, megint mezítláb, s Kraft lehetetlenül sokáig bámulta rajta a tyúkszemeket, ezeket a gyulladt, csontos kinövéseket, amelyek mintha kapcsolatuk patológikusságát testesítették volna meg. Hosszan bajlódott a bőröndje kihúzható fogantyújával. Menj, nyerd el, hozd haza a pénzt, hogy mindannyian visszakapjuk a szabadságunkat, mondta Heike valamikor az éjszaka folyamán. És Kraft hasztalanul kutatta szavaiban a szarkasztikus melléköngét. Hirtelen késztetést érzett rá, hogy átölelje, letette a bőröndöt, de addigra Heike már becsukta az ajtót.

Utazása órái alatt Kraft minden meteorológiai jelenségben és minden földrajzi alakulatban alkalmat látott arra, hogy csendes melankóliáját pátosszal átítatott katarzissá növelessze. Az alkonyi fényben fürdő üres országúttól az esőáztatta leszállópályáig, az Északi-tenger felhőitől Írország zöld legelőin és az Atlanti-óceán végtelenjén át, habár ez utóbbit jórészt átaludta, egészen Grönland jégtábláiig, amelyek szégyentelen fehérséggel ragyogtak alatta a napfényben, mindegyik láttán a szentimentális gyász állapotába hergelte magát házasságának kudarca miatt, amit máris eleve elkerülhetetlennek vélt, és valami homályos kötelességérvétől vezérelve hősiesen számba vette a jó pillanatokot, kezdve első találkozásukkal azon a tanácsülésen, amelyen az egyetem igazgatásának reformját tárgyalták, és amelyre Heike egy vállalati tanácsadó cég képviselőjeként érkezett, és PowerPoint-fóliáinak, kör- és oszlopdigramjainak tűzijátékával kivívta a nála kétszer idősebb professzorok gyűlekezetének ellenszenvét, kivéve Richard Kraftot, aki fölvette velük a harcot a nő és diagramjai kedvéért, a belső ellenállás elvétől hajtva és provokatív stílusban, fennhangon hitet téve a gazdasági